

5-årig telefonvakt fattade inte alltid väderrapporten rätt

□ Knappast har någon stuga av samma storlek inhyst så många människor som färjkarlsstugan i Pitsund. Det skulle fylla volymer om man ville skriva ned allt som där timade i gamla tider på gott och ont. Den står där ännu och ser till det yttre likadan ut den gjorde på 1910-talet, då dessa små berättelser börjar.

□ Inte mycket större än så här var artikelförfattaren Eric Nyberg, då han som 5-åring fick börja vakta telefon i färjkarlsstugan.

hade ärende dit eller måste övernatta på golv eller var som helst där det fanns möjlighet att sträcka ut sig. En luffare eller gårdfarihandlare, som kom en kall afton, blev inte utmotad.

Postväskan kom dit två, senare tre gånger i veckan och befolkningen från Slammormora till Småskärsudden hämtade där sina tidningar och annat. Telefonväxeln fanns där med sex abonnenter. Alltså var färjstugan ett slags centrum, där alla kände och tyckte sig ha rätt att vistas. Så långt det är känt för mig fanns det aldrig en låst dörr vinter eller sommar, det var bara att komma och gå. Människoöden, sorger och glädjeämnen passerade i jämn ström.

□ TRE KOM TILLBAKA...

Furunäsets sjukhus, som då kallades Hospitalet, hade ett mycket stort upptagningsområde. Det kom sjuka ända från Västerbotten åkande efter häst i trilla eller schäs, ibland svårt sjuka.

En afton på senhösten kom det en häst med en trilla och fyra karlar som talade skellef-temål. Det var nordlig storm, kolmörkt och isgång, alltså ingen möjlighet att ta sej över med roddfärjan.

Hösten togs in i stallet, som låg ovanpå ladugården, och karlarna kom in med matspann och pålsar. De tre, som alla var storvuxna, sa ingenting men den fjärde pratade hela tiden. Han tillredde deras mat vid järnspisen och ordnade på allt sätt. Bland annat talade han om att han skulle till doktor Peder

Björk på Hospitalet för att få hjälp mot en kronojägare som han blivit ovän med. Karlarna åt och bäddade sedan med sina pålsar på golvet.

Nästa morgon kunde man komma över älven.

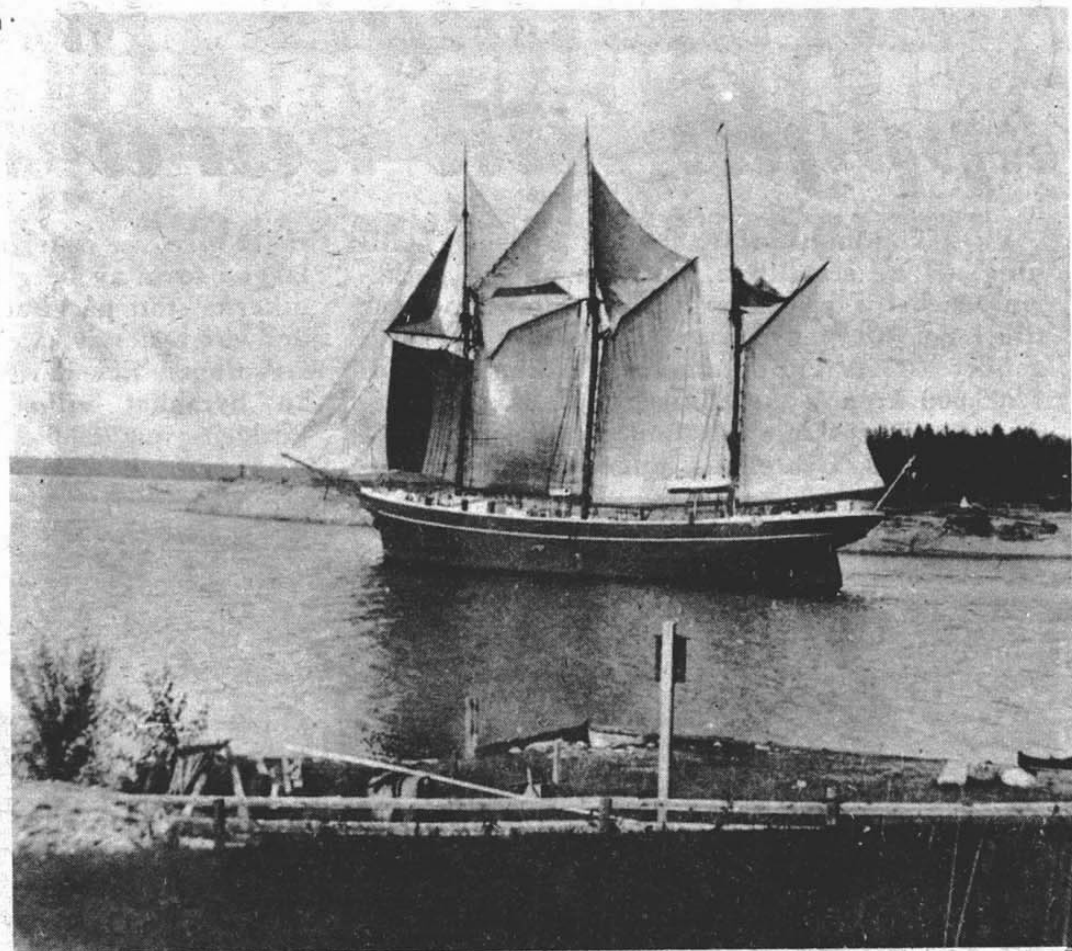
På eftermiddagen kom man tillbaka. Men bara tre tysta karlar...

□ LOTSARNA VÄRTECKEN

När blev det vår för en liten pojke i Pitsund? Jo, för mig var det den dag då lotsarna kom.

Det var Hällgren, Tyko Sjöberg och Johan Grahn för att nämna några. De kom till Pitsund för att ställa i ordning prickar som tagits upp på hösten och lagts upp i en väldig hög på färjplanen. Där skrapades, där tjärades, där målades och där sattes nya kvastar. Det luktade så gott och det var liv och rörelse. Då var det vår!

Någon tid senare återkom

□ Matilde av Råå seglar uppför Pitsundet. En underbar syn, som våra dagars människor aldrig får uppleva.

Det var ju världskrig då och ont om allting, bl.a. sytråd. Mamma Nyberg hade lyckats komma över en jätterulle vit

det två båtar. Dessa tjänster gjordes med stor förtjusning, då Wirén ofta lönade mig när han kom förbi.

ha dött i Amerika å jä sko få veta mejr seda.

Tant Nyström satte händerna för ansiktet och grät. Då först begrep jag att ett dödsbud hade blivit illa framfört.

Jag fick förebråelser hemma för mitt tilltag. Och inget socker.

□ GENOM LUPPEN

Adjunkt Alfred Västermark vid Samrealskolan i Piteå bodde med familj på sommarnöje hos Johan Åström i Pitsund. Barnen Sven-Erik, Britta och Maryanne höll mej ofta sällskap. Adjunkten hade alltid en lupp i fickan och han visade oss barn så många underliga ting. Jag fick ofta låna luppen. Då gick tiden fort.

Det fanns en väderleks-tjänst även på den tiden. Den som så ville kunde abonnera och fick då dagligen per telefon ett meddelande som bestod av ett enda ord. Abonnenten slog då upp ordet i en bok som han fått och kunde så se vad det skulle bli för väder i området. Som jag minns var det bara Kalle Pettersson i Högsböle som abonnerade på detta. Ibland kunde det hända att ingen svarade hos Petterssons och då fick jag ta emot meddelandet. Då jag till en början inte kunde skriva så kan det väl hända att det blev fel ord men det gjorde inte så mycket.

□ NYTT ORD: TOALETT

En gång lite längre fram fick jag lära mig ett nytt ord och dess betydelse.

Gustav Pettersson i Piteå hade börjat köra turbil mellan Piteå och Skellefteå. En afton då turbilen anlät från Skellefteå kom en ung dam springande in i färjstugans kök och frågade efter en toalett. Jag bara gapade.

Då gick damen in i kammaren och slog igen dörren. Efter en stund gick hon ut andra vägen och ned till färjan. Jag vågade mej in i kammaren. Där stod kommoden öppen med pottan ute på golvet. På kommodens lock låg det en 25-öring och det var mycket pengar, det.

Men nog kunde hon väl ha sagt dass i stället för toalett...

ERIC NYBERG:

Minnen från Pitsund

□ För en tid sedan återgav Piteå-Tidningen ett par bilder med fyllig text om färjtrafik och färjkarlsliv i Pitsund i svunna tider. Reportaget kom under ögonen på Eric Nyberg, 63 år, förman vid Broby Industrier i Skåne. Det fick honom att plocka fram en bunt anteckningar från sin barndom, som han upplevde just i Pitsund. Han var fosterson i familjen Nyberg i färjkarlsstugan, där mor i huset tidigare fött tretton

barn! Eric Nyberg har erbjudit PT sina anteckningar, som vi kommer att återge under några lördagar framåt. Berättelserna är enkla och vardagliga men utgör i alla fall ett stycke kulturhistoria, kryddad med tidstypiska episoder. Det kan nämnas att det nu är ett 40-tal år sedan Nyberg lämnade sin barndomsbygd. Men språket har han inte glömt. Första brevet till PT var skrivet på oklanderligt pitemål!

de med lotsbåten Rönnskär och började utprickningen. De hade på senare år fått denna stora, heldäckade motorbåt.

Tidigare seglade de och jag minns så väl lotsbåten med de två masterna och de vit- och rödrandiga seglen, som man kunde se på väldigt långt håll.

□ 5-ÅRIG TELEFONVAKT

Det var på den tiden allmänt vanligt att folk flyttade ut från vinterstugan. Så gjorde man också i färjstugan, man bodde i bagarstugan på sommaren och diskade bakom vägen.

Då var förstås den där telefonen ett problem. Växeln måste passas och att en vuxen skulle sitta där var ju orimligt. Det blev i stor utsträckning pojken från 5-årsaldern. Att växeln stängdes på klockslaget försäkrar jag!

En av de äldsta bröderna, Algot Nyberg, bodde ganska nära och hans pojkar höll mig ofta sällskap. Hyss förekom förstås.

sytråd och det blev dispyt om hur långt träden kunde räcka. Jag trodde att den räckte till Axel Lundströms och Bengt till Hällbacken. Det måste provas! Rullen på symaskin och Bengt ut ur stugan med trädändan och uppför backen. När träden tröt skrek jag och satte fart på spolapparaten. Tråden hade bara räckt till Otto Lundströms-kröken. Rullen blev vid återspolningen större än förut och var inte längre vit. Undran men inga repressalier.

□ OTTILIA HJÄLPTE

Kapten Anton Wirén i Piteå hade redan då fartyg. Det var Ottilia, sen kom Svanen och Triton. Den tiden var ju segelfartygen mycket vanliga. Det var grant att vid tjänlig vind och ringa ström se dem segla upp genom sundet. Om det var ogynnsamt så ankrade de upp utanför pirarna. Då ringde man till Wirén och talade om detta och det dröjde inte länge förrän Ottilia kom. Var det nu ett större fartyg och särskilt strömt så kom

De verkligt stora segelfartygen, som ibland besökte Piteå, hette Pommern, Preussen och framför allt den norska jätten Shakespeare. Vilka syner!

Dessa stora fartyg kunde ligga i veckor vid sågverket i Munksund och lasta splitved. Då hade även kvinnor och någorlunda vuxna pojkar arbete.

□ ILLA FRAMFÖRT

En dag ringde konsul Sundström i Piteå och ville ha ett telefonbud till P V Nyström i Slammormora. Budet innebar att en son hade dött i Amerika och att Nyström skulle få vidare meddelande sedan. Nu var växeln i Pitsund stängd varje dag mellan 2 och 4 och när klockan blev 2 så sprang jag mot Slammormora.

Det brukade alltid vankas en stor bit toppsocker när man kom med bud.

Tant Nyström stod och diskade bakom väggen då jag anfädd kom och hasplade ur mej: — Konsul Sundström har ringt å sagt att än son ått jä

□ Särskilt mycket har färjkarlsstugan i Pitsund inte ändrat utseende under decenniernas lopp, det visar den här bilden från 1910-talet.